

Uzasadnienie

Rozporządzenie stanowi wykonanie upoważnienia zawartego w art. 35 ust. 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o *systemie oświaty* (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.), w brzmieniu nadanym ustawą z 20 lutego 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw. Zgodnie z ww. przepisami minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Ministrem Sprawiedliwości, ministrem właściwym do spraw rolnictwa, ministrem właściwym do spraw środowiska, ministrem właściwym do spraw gospodarki morskiej, ministrem właściwym do spraw transportu, ministrem właściwym do spraw wewnętrznych oraz Ministrem Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i tryb sprawowania oraz formy nadzoru pedagogicznego, sposób ustalania spełniania wymagań, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 21a ust. 3 ustawy, sposób i warunki dostępu do elektronicznej platformy nadzoru pedagogicznego, wykaz stanowisk, o których mowa w ust. 5, kwalifikacje niezbędne do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacje osób, o których mowa w ust. 5a, uwzględniając wymogi sprawności, skuteczności i efektywności nadzoru pedagogicznego.

Szczegółowe warunki i tryb sprawowania oraz formy nadzoru pedagogicznego

Projektowane rozporządzenie nie zmienia istoty rozwiązań przyjętych w nadzorze pedagogicznym od 2009 r. Będzie on prowadzony, jak dotychczas, w trzech formach:

- 1) ewaluacji działalności szkół i placówek;
- 2) kontroli przestrzegania przepisów prawa;
- 3) wspomaganie pracy szkół i placówek.

Tak jak dotychczas nadzór pedagogiczny będzie sprawowany w sposób planowy oraz doraźny i będzie uwzględniał jawność wymagań oraz zasadę pozyskiwania informacji o szkole lub placówce z różnych źródeł.

Działania planowe prowadzone przez kuratorów oświaty będą realizowane w zakresie zgodnym z ustalonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, podstawowymi kierunkami polityki oświatowej państwa.

Działania doraźne będą prowadzone przez organy sprawujące nadzór pedagogiczny w przypadku, gdy zaistnieje potrzeba podjęcia działań nieujętych w planie nadzoru pedagogicznego.

Organ sprawujący nadzór pedagogiczny, do dnia 31 sierpnia każdego roku szkolnego, będzie podawał do publicznej wiadomości plan nadzoru pedagogicznego na kolejny rok szkolny zawierający:

- 1) liczbę ewaluacji całościowych i problemowych oraz zakres ewaluacji problemowych, planowanych w poszczególnych typach szkół i rodzajach placówek;
- 2) liczbę i tematykę kontroli planowanych w poszczególnych typach szkół i rodzajach placówek.

Ewaluacja działalności szkół i placówek – jako sposób ustalania spełniania wymagań, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 21a ust. 3 ustawy o systemie oświaty

W wyniku nowelizacji z 20 lutego 2015 r. w ustawie o systemie oświaty umocowano wymagania wobec szkół i placówek, wskazując na ich znaczenie w podnoszeniu jakości pracy szkoły lub placówki i jej rozwoju organizacyjnym, oraz upoważniono ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania do określenia, w drodze rozporządzenia, wymagań wobec szkół i placówek, pozwalających na badanie jakości ich pracy. Wytyczne upoważnienia zobowiązują ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania do sformułowania wymagań w odniesieniu do różnych typów szkół i rodzajów placówek, z uwzględnieniem charakterystyk ich spełniania na poziomie podstawowym i wysokim (art. 21a ust. 3 ustawy).

Badanie jakości pracy szkół i placówek w odniesieniu do wymagań, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 21a ust. 3 ustawy o systemie oświaty, będzie prowadzone przez organ nadzoru pedagogicznego w formie ewaluacji zewnętrznej.

W projektowanym rozporządzeniu ewaluacja została zdefiniowana jako proces gromadzenia, analizowania i komunikowania informacji na temat wartości działań podejmowanych przez szkołę lub placówkę. Wyniki badań ewaluacyjnych będą wykorzystywane w procesie podejmowania decyzji skierowanych na zapewnienie wysokiej jakości organizacji procesów kształcenia, wychowania i opieki oraz ich efektów w szkole lub placówce.

Ewaluacja jakości pracy szkół i placówek pozwoli ustalić, czy szkoła lub placówka spełnia wymagania, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 21a ust. 3 ustawy o systemie oświaty, na poziomie co najmniej podstawowym. Ustalenie to będzie dokonywane na podstawie obserwacji, analizy i oceny przebiegu procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek.

Rezygnuje się z określania poziomu spełniania wymagań: niski, podstawowy, średni, wysoki, bardzo wysoki, którym odpowiadają symbole literowe E, D, C, B, A. Pozwoli to na koncentrację uwagi zarówno szkół jak i czytających raport z ewaluacji szkoły lub placówki na zawartych w nim informacjach o jakości ich pracy zamiast na uproszczonej ocenie sumującej.

Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że ocena w skali często nie służy poprawie pracy szkoły i jej rozwojowi. Koncentruje uwagę rady pedagogicznej na trafności przypisanej szkole oceny, odwracając uwagę od refleksji nad pracą szkoły i tworzenia planu jej rozwoju.

Oceny te nie mobilizują rady pedagogicznej do wprowadzania pożądaných zmian. Oceny A działają demobilizująco, ponieważ nie sugerują potrzeby zmian, a oceny niższe często odbierane są jako niesprawiedliwe. Raport pozbawiony wskazania poziomów osiągniętych wymagań ma szansę lepiej służyć refleksji rady pedagogicznej nad obecną i przyszłą jakością pracy szkoły.

Istotą ewaluacji jest podejście kształtujące, a nie sumujące. To dociekania i refleksja prowadzona wokół informacji o procesach zachodzących w szkole, a nie ich symboliczne przedstawianie w postaci litery daje szansę na rozwój i poprawę jakości. Aktualna praktyka podsumowywania, zachęca raczej do etykietowania szkół, a nie do myślenia o ich rozwoju. Proponowany w rozporządzeniu sposób przedstawiania wyników ewaluacji zachęcać będzie do wnikliwego spojrzenia na szkołę i zastanowienia się, w jakich obszarach szkoła funkcjonuje dobrze, a w których nie.

Dzięki odstąpieniu od wskazywania poziomu spełniania wymagania mocniej zwiąże się refleksję nad wynikami ewaluacji z charakterystyką wymagania (czyli merytorycznymi treściami). Dotąd refleksja ograniczała się często do zadowolenia (lub jego braku) z uzyskanej oceny.

Z analiz raportów wiadomo też, że oceny sumujące wyrażane literą nie zawsze są porównywalne. Zdarzało się, że podobne dane owocowały innymi poziomami spełniania wymagań. Zwolnienie z obowiązku podsumowywania zmniejszy również odczuwaną przez wizytatorów presję na wskazywanie jak najwyższych poziomów spełniania wymagań. Powinno też ograniczyć sytuacje patologiczne polegające na przygotowywaniu się do odpowiedzi na pytanie niezgodnie ze stanem faktycznym lub sterowaniu respondentami (np. wykluczaniem tych, którzy mają negatywne zdanie na temat działania szkoły).

Rezygnacja z przypisywania liter pozwoli również na ograniczenie obserwowanego zjawiska rankingowania szkół na podstawie wyników nadzoru pedagogicznego.

Rezygnacja z określania poziomów spełniania wymagań i przypisywania im liter zniweluje też negatywne reakcje społeczne środowiska oświatowego w dużej części przeciwnego takiemu sposobowi przedstawiania wyników ewaluacji zewnętrznej.

Utożsamianie ewaluacji z ocenianiem może generować niesprzyjające wobec niej postawy w środowisku oświatowym. Poczucie bycia ocenianym nie sprzyja otwartości i szczerości respondentów uczestniczącym w badaniu, a zatem może stanowić istotną barierę w wykorzystaniu ewaluacji do rozwoju szkoły. Może to tworzyć choćby absurdalną sytuację, w której stworzone zostanie przez respondentów, na użytek prowadzonej ewaluacji zewnętrznej, swoiste simulacrum, fikcyjny obraz szkoły, który miałby stać się następnie podstawą do prowadzenia działań prorozwojowych. (...) Określanie poziomów spełniania wymagań, które szkoły wiążą z oceną szkoły, powodować może jednak m.in. pojawianie się niepożądanych postaw wobec ewaluacji, dążeń do przedstawienia szkoły w "lepszem" świetle w trakcie prowadzonych badań, a więc przedstawiania nieprawdziwych faktów i opinii na temat szkoły, porównywanie się szkół między sobą, wykorzystywanie poziomów spełniania wymagań przez organy prowadzące do prowadzenia restrykcyjnej polityki wobec tych szkół, w których poziom spełniania

wymagań został ustalony na niższych poziomach i tym samym patologizowanie procesu ewaluacji zewnętrznej z obawy przed negatywną oceną władz lokalnych".
Źródło: Wykorzystanie ewaluacji zewnętrznej do doskonalenia pracy szkoły. Potencjał i bariery jej zastosowania, w: Pawlak M. (red), Nowe tendencje w zarządzaniu- uwarunkowania finansowe i organizacyjne, tom III, Wydawnictwo KUL, 2013, ss.143-153.

Organy sprawujące nadzór pedagogiczny będą mogły prowadzić ewaluacje zewnętrzne w zakresie wszystkich wymagań (ewaluacja całościowa) albo w zakresie wybranych wymagań (ewaluacja problemowa).

Organ sprawujący nadzór pedagogiczny będzie przeprowadzać ewaluację w szkole lub placówce zgodnie z procedurą ustaloną w rozporządzeniu. W tym celu powoływany będzie zespół do przeprowadzenia ewaluacji w danej szkole lub placówce, spośród osób uprawnionych do przeprowadzania ewaluacji. W celu przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej w szkołach i placówkach, w których nadzór pedagogiczny jest sprawowany przez więcej niż jeden organ, organy te będą mogły wyznaczyć wspólny zespół do przeprowadzenia ewaluacji.

W wyniku przeprowadzonej w szkole lub placówce ewaluacji organ sprawujący nadzór pedagogiczny sporządzi raport, w którym zamieści wyniki ewaluacji obejmujące: opis działań szkoły lub placówki w zakresie badanych wymagań oraz ustalenie czy szkoła lub placówka spełnia badane wymagania. Przed przekazaniem raportu dyrektorowi szkoły lub placówki oraz organowi prowadzącemu, zespół prowadzący ewaluację przedstawi radzie pedagogicznej, a w przypadku szkoły lub placówki, w której nie tworzy się rady pedagogicznej - na zebraniu z udziałem dyrektora, nauczycieli i osób niebędących nauczycielami, które realizują zadania statutowe szkoły lub placówki, wyniki i wnioski z ewaluacji w celu umożliwienia temu organowi szkoły odniesienia się do wyników badania.

Od 2009 roku Ministerstwo Edukacji Narodowej podejmuje systematyczne starania, aby ewaluacja jakości pracy szkół i placówek stanowiła dla nich wartościowe wsparcie i impuls do doskonalenia własnej pracy, troszcząc się, między innymi, o użyteczność raportów z ewaluacji zewnętrznej. Założeniem ewaluacji zewnętrznej jest zgromadzenie i przedstawienie wiarygodnych informacji, a zebrany materiał badawczy powinien być obiektywnym obrazem szkoły lub placówki, gdyż zwiększy to szansę na modyfikację dotychczasowych działań czy podjęcia nowatorskich inicjatyw. Z dotychczasowych doświadczeń wizytatorów przeprowadzających ewaluację wynika, że zdarzają się przypadki niewłaściwego podejścia dyrektorów i pracowników szkoły lub placówki do ewaluacji na etapie przygotowawczym i badawczym, które utrudnia lub uniemożliwia zebranie wiarygodnych danych i informacji. Proces uzyskania w wyniku ewaluacji prawdziwego obrazu pracy szkoły lub placówki zakłóca, np. przekazywanie nieprawdziwych informacji; kopiowanie

fragmentów dokumentów (często cudzych), co znacząco utrudnia wizytatorom prowadzenie analiz; przygotowywanie do ewaluacji pracowników, uczniów i rodziców, które polega na podawaniu im poprawnych, w opinii dyrektorów, odpowiedzi i oczekiwaniu udzielenia ich podczas wywiadów. Zdarza się, że członkowie tych grup przychodzą na spotkania z wizytatorami z gotowymi odpowiedziami. Chcąc przeciwdziałać takim sytuacjom, zaprojektowano w rozporządzeniu możliwość przerwania badania ewaluacyjnego w przypadku, gdy organ sprawujący nadzór pedagogiczny uzyska informacje o działaniach szkoły lub placówki mających wpływ na wiarygodność i rzetelność wyników tego badania. W § 10 ust. 2 wskazano, że w przypadku podjęcia decyzji o przerwaniu badania ewaluacyjnego organ sprawujący nadzór pedagogiczny przekazuje dyrektorowi szkoły lub placówki oraz organowi prowadzącemu szkołę lub placówkę pisemne powiadomienie o przerwaniu badania ze wskazaniem przyczyn. W szkole lub placówce, w której przerwano badanie ewaluacyjne, organ sprawujący nadzór pedagogiczny przeprowadza ewaluację całościową w innym terminie.

Dla doskonalenia jakości pracy szkół i placówek istotne znaczenie ma również ewaluacja wewnętrzna, prowadzona przez dyrektora szkoły lub placówki we współpracy z nauczycielami. Jej wyniki mają służyć ciągłej poprawie pracy szkoły lub placówki i rozwojowi uczniów i wychowanków.

Kontrola przestrzegania przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek.

Organ sprawujący nadzór pedagogiczny kontroluje przestrzeganie przez szkoły lub placówki przepisów prawa w zakresie działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek. W tym celu przeprowadza kontrole, zgodnie z procedurą zawartą w rozporządzeniu. Celem działalności kontrolnej jest dokonywanie oceny stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek pod względem legalności. Tematyka kontroli wynikających z planu nadzoru pedagogicznego kuratora oświaty jest zgodna z ustalonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania podstawowymi kierunkami realizacji polityki oświatowej państwa oraz wytycznymi i poleceniami, o których mowa w art. 35 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy o systemie oświaty. Ponadto, w przypadku zaistnienia potrzeby przeprowadzenia kontroli w innych zakresach, kurator oświaty może skorzystać z możliwości prowadzenia kontroli doraźnych.

Wspomaganie pracy szkół i placówek

W zakresie zadań organu sprawującego nadzór pedagogiczny (kuratora oświaty) pozostaje wspomaganie pracy szkół i placówek. Będzie on realizował nadzór w ww. formie, m.in. przez:

- 1) przygotowywanie i podawanie do publicznej wiadomości na stronie internetowej organu analiz wyników sprawowanego nadzoru pedagogicznego, w tym wniosków z ewaluacji zewnętrznych i kontroli,
- 2) promowanie wykorzystania ewaluacji w procesie doskonalenia jakości działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek.

Zadania dyrektora szkoły lub placówki.

Dyrektor publicznej szkoły lub placówki, jako osoba koordynująca działania szkoły i placówki oraz mająca zapewnić prawidłowość i skuteczność procesu edukacyjnego, będzie odpowiedzialny za przeprowadzenie procesu ewaluacji wewnętrznej i wykorzystanie jej wyników do podejmowania działań mających na celu poprawę pracy szkoły lub placówki.

Ewaluację wewnętrzną będzie można przeprowadzać w odniesieniu do zagadnień uznanych w szkole lub placówce za istotne w jej działalności.

W obowiązkach dyrektora szkoły lub placówki publicznej pozostanie opracowanie na każdy rok szkolny planu nadzoru pedagogicznego, zawierającego: przedmiot ewaluacji wewnętrznej oraz terminy jej przeprowadzania, tematykę i terminy przeprowadzania kontroli przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek oraz zakres wspomagania nauczycieli w realizacji ich zadań.

Przed zakończeniem roku szkolnego (czyli do dnia 31 sierpnia), dyrektor szkoły lub placówki będzie miał obowiązek przedstawić radzie pedagogicznej, a w przypadku szkoły lub placówki, w której nie tworzy się rady pedagogicznej - na zebraniu z udziałem nauczycieli i osób niebędących nauczycielami, które realizują zadania statutowe szkoły lub placówki, wyniki i wnioski ze sprawowanego w roku szkolnym nadzoru pedagogicznego.

Zadaniem dyrektora szkoły lub placówki będzie wspomaganie nauczycieli. W tym zakresie dyrektor w szczególności będzie:

- 1) organizować szkolenia i narady;
- 2) motywować do doskonalenia i rozwoju zawodowego;
- 3) przedstawiać nauczycielom wnioski wynikające ze sprawowanego przez dyrektora szkoły lub placówki nadzoru pedagogicznego.

Dyrektor będzie mógł realizować zadania nadzoru pedagogicznego w różnych formach, m.in. z wykorzystaniem obserwacji prowadzonych przez nauczyciela zajęć

dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz innych zajęć i czynności podejmowanych w celu realizacji zadań statutowych szkoły lub placówki.

Kwalifikacje niezbędne do sprawowania nadzoru pedagogicznego

Osoby realizujące zadania nadzoru pedagogicznego w formie ewaluacji będą obowiązane do ukończenia doskonalenia w zakresie ewaluacji w szkołach i placówkach, organizowanego na zlecenie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Osoby przeprowadzające ewaluację w szkołach i placówkach artystycznych będą obowiązane do ukończenia dodatkowego doskonalenia w zakresie ewaluacji, uwzględniającego specyfikę szkół i placówek artystycznych, organizowanego na zlecenie ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Sposób i warunki dostępu do elektronicznej platformy nadzoru pedagogicznego

Na podstawie znowelizowanych przepisów ustawy o systemie oświaty minister właściwy do spraw oświaty i wychowania będzie obowiązany (od 1 października 2015 r.) do prowadzenia elektronicznej platformy nadzoru pedagogicznego oraz administrowania nią (art. 35 ust. 1a ustawy o systemie oświaty).

W projektowanym rozporządzeniu wskazano warunki dostępu do platformy poszczególnych grup osób, biorąc pod uwagę realizowane przez nie zadania bądź ich udział w badaniach prowadzonych w ramach nadzoru pedagogicznego.

Przepisy projektowanego rozporządzenia stanowią, iż dostęp do platformy nadzoru pedagogicznego, uzyskają:

- 1) pracownicy organów i instytucji realizujący zadania w zakresie nadzoru pedagogicznego, koordynujący lub nadzorujący realizację tych zadań – w zakresie niezbędnym do prowadzenia ewaluacji, kontroli i monitorowania oraz analizy danych i wyników dotyczących nadzoru pedagogicznego gromadzonych na platformie w związku z realizacją danej ewaluacji, kontroli i monitorowania;
- 2) dyrektorzy szkół i placówek, nauczyciele, uczniowie, wychowankowie i rodzice – w zakresie odpowiednim do ich udziału w ewaluacji, kontroli i monitorowaniu, realizowanych z zastosowaniem narzędzi udostępnionych na elektronicznej platformie nadzoru pedagogicznego;
- 3) przedstawiciele organów prowadzących szkoły i placówki – w zakresie niezbędnym do analizy danych dotyczących nadzoru pedagogicznego realizowanego w szkołach i placówkach;
- 4) przedstawiciele organów prowadzących szkoły i placówki będących jednostkami samorządu terytorialnego – w zakresie umożliwiającym realizację zadania, o którym mowa w art. 5a ust. 4 pkt 2 ustawy o systemie oświaty.

Wejście w życie przepisów rozporządzenia.

Przepisy rozporządzenia wejdą w życie z dniem 1 września 2015 r., z wyjątkiem uregulowań dotyczących platformy nadzoru pedagogicznego. Przepisy rozporządzenia w tym zakresie będą obowiązywać od dnia 1 października 2015 r., bowiem w tym terminie wejdzie w życie ww. art. 35 ust. 1a ustawy o systemie oświaty nakładający na ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania obowiązek prowadzenia platformy nadzoru pedagogicznego.